

Ernani

GUISEPPE VERDI /
OPERA BALLET
VLAANDEREN

Herontdekking van een vroege Verdi

Johan Thielemans
Gezien op 16 december 2022
Opera Antwerpen

Drie mannen en één vrouw: een kluwen van liefde, afgunst, jaloezie met een fatale afloop. Verdi bewerkte het ‘schandaaltoneelstuk’ ‘Ernani’ van Victor Hugo tot een opera toen hij als jonge componist nog volop aan het zoeken was naar een eigen stem. De enscenering bij Opera Ballet Vlaanderen werd muzikaal een boeiende avond, maar bij de regie van de Tsjechische Barbora Horàkovà Joly kunnen veel vraagtekens geplaatst worden.

01 JANUARI 2023

‘Ernani’ was in 1844 Giuseppe Verdi’ s vijfde opera, maar werd in Vlaanderen, op een concertante uitvoering na, al vijftig jaar niet meer opgevoerd. Het verhaal – een bewerking van Victor Hugo’s ‘Hernani’ – is erg ingewikkeld. In essentie gaat het over drie rivalen die naar de gunsten van Elvira dingen, ook al is ze dan al uitgehuwelijkt aan de oude Hertog Don Ruy Gómez da Silva. Die is haar oom, en tevens een vertrouweling van Don Carlos, de jonge Karel de Vijfde. Dat belet Don Carlos niet om naar haar gunsten te dingen, maar hij moet het afleggen tegen Ernani, een jonge rover die later een verbannen edelman blijkt te zijn. Die koestert een wrok tegen Carlos omwille van de dood van zijn vader. Vreemd genoeg spant hij met Silva samen tegen Carlos.

Je merkt: geen eenvoudig verhaal. Rond de liefdesgeschiedenis weefde de librettist bovendien een kluwen van intriges, met moordpogingen, ontvoeringen, oorlog. Het is een stuk vol gezworen eden, waarin wraak, eer en trouw de boventoon voeren. Op het einde zijn er, zoals in elk goed melodrama, enige lijken. De geliefden sterven net als ze het geluk gevonden hebben, dood. De pas tot keizer gekroonde Don Carlos ontpopt zich dan tot een milde heerser.

De Vlaamse opera wilde het verhaal uitzuiveren en scherper stellen. Ze vroeg daarom aan Peter Verhelst om aanvullende teksten te schrijven. Het werden korte monologen, die buiten de actie staan. Ze handelen over de natuur en bieden een morele les. Johan Leysen brengt die teksten, gekleed in een wit pak.

‘Trek je oude gedachten uit’ luidt zijn besluit. De negatieve emoties die hier hoogtij vieren horen best tot het verleden. We hebben een nieuwe maatschappij nodig. Die bespiegelingen verlenen het kronkelige verhaalmeer samenhang en plaatsen het in een hedendaagse politieke context. Opera Ballet Vlaanderen creëerde zo een nieuwe versie van de opera.

Het bracht de Tsjechische regisseur Barbora Horàkovà Joly tot de ongelukkige gedachte dat ze origineel uit de hoek moest komen, maar de relatie met het drama is vaak onduidelijk. Samen met scenografe Eva-Maria Van Acker en videaste Tabea Rothfuchs bedacht ze onder meer fraaie beelden die vooral op het grote scherm tot hun recht komen. Er verschijnen vele omzwachtelde koppen, maar wat die verklaren is niet altijd duidelijk.

Ook in de live actie wil Horàkovà ons voortdurend verrassen, met een spervuur aan invallen, die helaas wel eens lachwekkend worden. Als Elvira in het begin opkomt, speelt Leah Gordon nogal onhandig een jong meisje dat belaagd wordt door vriendinnetjes met rode ballons. Joost weet wat dit betekent, maar het levert toch een mooi, kleurrijk beeld op, zodat je er net mee kunt leven.

Ergerlijker is de scène waarin Ernani en Elvira een liefdesduet brengen. In het abstracte decor verschijnt dan plots een rode keuken en een blauwe kamer. We zien Johan Leysen er druk kokerellen, terwijl de emoties rond hem vrij baan krijgen. Vervolgens gaat hij in de blauwe kamer zijn maal oppeuzelen. De zin van die nutteloze actie is ver te zoeken.

De enscenering toont de brede waaier van Verdi’s talent

Nog gekker wordt het als Horàkovà Joly bij een agressieve koorpassage danseres Christine Sollie opvoert. Ze heeft een citroen in de hand, die ze hanteert als wapen om een paar keer harakiri te plegen. Een citroen als zwaard: het moet zowel in de biologie als in de krijgskunst een primeur zijn. Citroenen zijn trouwens een visueel l*eitmotiv*. Maar hoe vaak ze ook opduiken, de symbolische betekenis ervan bleef me ontgaan.

Het toppunt van een foute inval krijg je in het laatste bedrijf. Het is wat pijnlijk om hierop negatief te reageren, want de publiciteit rond het stuk focust op het kloppende hart dat hier opduikt. Het is zeker een prestatie van formaat van het decoratelier, maar als het dient als illustratie bij de bijzonder lang uitgesponnen sterfscène die Verdi schreef voor de dodelijk getroffen Ernani kan ik, met excuses, een lach niet onderdrukken. De letterlijke gelijkstelling tussen het sterven en een hart dat stilvalt mist elke poëzie.

Als visueel spektakel lijdt deze opera onder ‘trop is te veel’, vooral omdat zulke ingrepen de verhaallijn niet dienen. Integendeel, ze maken de draad van dit ingewikkeld verhaal nog moeilijker te ontwarren. De verschillende aria’s en ensembles staan zo bijna zonder logica naast elkaar.

Al dient de regie de opera niet, je ontdekt hier gelukkig wel de muzikale en dramatische kwaliteiten van dit vroege werk. ‘Ernani’ was bij zijn première in 1844 een doorslaand succes, en je ontdekt in deze enscenering terug waarom. Het toont de brede waaier van Verdi’s talent, met heerlijke aria’s voor alle rollen en stevige koorpartijen. Zowel het drinklied als de opzwepende hymnes zijn een uitdaging voor het koor, maar het doorstaat die test schitterend. Dirigente Julia Jones leidt van haar kant het orkest met vaste hand, met een levendige

uitvoering als gevolg.

De kwaliteit van de zangers is daarentegen ongelijk. De Ernani van tenor Vicenzo Costanzo laat veel te wensen over. Hij zet teveel spanning op zijn stem, en dat komt de muzikaliteit niet ten goede. In duetten of trio's mengt zijn stem zich slecht met die van de tegenspeler of tegenspeelster. Zijn atletische lichaamsbouw laat hem echter wel toe om in een kampscene met Don Carlos overtuigend over te komen. Sopraan Leah Gordon daarentegen is vocaal wel opgewassen tegen haar moeilijke partij. De betere vocale prestaties komen twee andere mannen. De bas van Andreas Bauer Kanabas in de rol van Silva kan vocaal zowel gezag als gevaar uitdrukken. De bariton Ernesto Petti schittert als Don Carlos vooral in de politieke redevoering die hij houdt als hij in het derde bedrijf als keizer wordt.

Daarnaast is ook Johan Leysen bijzonder overtuigend. Hij beschikt over een welluidende stem, en bij hem klinkt elk woord overtuigend en juist. Johan Leysen laat de woorden van Peter Verhelst klinken als gesproken muziek. Hij is ook een mooie, waardige verschijning in zijn witte pak. Hij lijkt zo organisch tot deze opera het behoren. Zo is de bijdrage van Peter Verhelst een geslaagde verrijking.

Ondanks de gebreken van deze uitvoering ben ik uiteindelijk toch blij dat ze me deze partituur liet ontdekken. De boeiende studie over het werk door Annelies Andries die verscheen in de 'Operatheek' van Opera Ballet Vlaanderen is daarbij een uitstekende begeleiding.